

Filosofia

L'home que es busca

XAVIER BERTRAL

■ Xavier Pla

Ja l'hi havia dit de viva veu a París, però el 19 de juliol del 1954, ara per carta, el poeta Josep Palau i Fabre insistia una altra vegada a Carles Riba: caldria emprendre com més aviat millor la traducció al català dels textos dels filòsofs grecs presocràtics, sobretot els d'Heràclit, Empèdocles i Parmènides: "No veig ningú més que pugui fer-ho sinó vostè, i la tasca em sembla capital des de fa molt de temps". Des de Barcelona, Riba, que estava traduint Eurípides, va trigar gairebé quatre mesos a contestar-li. Malauradament, la seva resposta, modesta, va ser negativa: "No dic pas que un dia, si trobo un col·laborador per a la part filosòfica, no emprengui una versió dels abismals presocràtics"...

D'aquesta manera, doncs, el jove Josep Palau i Fabre, que havia quedat fascinat l'any 1946 quan va llegir per primera vegada els *Fragments* d'Heràclit, va haver de continuar tot sol la seva aventura, aquell estrany vertigen, segons les seves paraules, a què el va empènyer el pensament del savi que, precisament, era conegut com *l'obscur*.

A l'autoexili de París, Palau i Fabre va continuar llegint intensament Heràclit, en versions franceses i espanyoles, i va decidir abordar un joc filosòfic estimulants i sorprenent, de dialèctica pura. La lectura reiterada dels *Fragments* el portava a buscar contínuament respostes. Fins que es va adonar que potser es tractava de fer al contrari. Si es partia del fet que les sentències d'Heràclit eren respostes, potser per comprendre'l millor calia trobar les preguntes, calia interrogar literalment el text en un singularíssim *close reading*.

Un mètode de treball personal

A mesura que formulava les preguntes, naixia un mètode de treball molt personal i, alhora, el convenciment que només per aquesta via es podia arribar a abordar la comprensió del seu pensament. Així va néixer un assaig, a finals dels anys 60, format per 135 pàgines mecanografiades, escrites en francès i titulades *La clarté d'Héraclite*. Ara apareix ben traduït al català per Oriol Ponsatí (amb una edició, però, de tipografia millorable), amb aquell mateix títol amb què Palau es va proposar trencar l'obscuritat i substituir-la per la *cla-*

Ara podem llegir un text assagístic inèdit del poeta Josep Palau i Fabre, 'La claredat d'Heràclit'

redat, una paraula que, a més, gairebé és un anagrama d'Heràclit. Potser hauria valgut la pena publicar-lo en una edició bilingüe, tal com es va fer recentment amb un text inèdit sobre Lautréamont (*L'alquímia del bé i del mal*, KRTU, 2006), un escrit que, com aquest, tampoc es va recollir als dos extraordinaris volums de *l'Obra completa* que Palau va treure a Galàxia Gutenberg. No hi ha dubte

Sorprèn que expressions d'Heràclit podrien ser de l'obra de Palau

que l'assumpció perfecta del francès que l'autor dels *Poemes de l'alquimista* va completar en aquells anys forma part també d'aquest repte autoimposat.

La lectura d'aquest llibre resulta fascinant i ben aviat el lector queda convençut per la tesi de Palau: es pot posar en dubte l'encert o desencert de la pregunta que planteja, però no sembla que es pugui dubtar que el text exigeix una pregunta prèvia, i més veient que una part de l'ensenyament del filòsof era oral, lacònic. De vegades, la pregunta gairebé s'imposa tota sola: si Heràclit diu "El sol té l'amplada d'un peu d'home", Palau interroga: "Quina és la mida del sol?". En d'altres, en canvi, Palau interpreta Heràclit en funció del que se sap de la seva vida, del seu elitisme aristocràtic. A la màxima esfereïdora "Senten sense entendre i semblen sords", Palau hi anteposa: "Per què menysprees el comú dels mortals?". En moltes altres, és clar, Palau desenvolupa les seves reflexions pertinents sobre la mutabilitat permanent de les coses i la concepció essencialment dinàmica de l'univers defensada per Heràclit: "Ens banyem i no ens banyem en el mateix riu" esdevé "Per què aquells que es banyen sempre en un riu pensen

La claredat d'Heràclit

Josep Palau i Fabre
Accent Editorial
Girona, 2007
Preu: 10 euros
Pàgines: 155

■ En aquest text inèdit, que ara es dona a conèixer en català, el poeta Josep Palau i Fabre proposa al lector un joc filosòfic estimulants i sorprenent, interrogant els fragments d'Heràclit en un singular 'close reading'

1 2 3 4 5

que purifiquen la seva ànima juntament amb el seu cos?". Després de sistematitzar el seu pensament, Palau acaba expressant-se de vegades, en els comentaris, com el savi grec. Però encara sorprèn més comprovar que algunes expressions d'Heràclit podrien ser també extreïtes de l'obra de Palau: "M'he buscat a mi mateix".

Amb tota la seva llibertat

Com que no és un acadèmic, Palau s'expressa amb tota la seva inexpugnable llibertat individual i llegeix Heràclit al costat de Descartes, de Rimbaud, de Nietzsche, de Michaux, però sobretot de Ramon Llull. Com a veritable alquimista, interessat pels elements naturals i per la fusió dels contraris, es pregunta insistentment si les drogues o altres formes d'èxtasi podrien haver aportat nous coneixements a Heràclit. A més de representar una incursió gairebé sense precedents del poeta en la filosofia (Llull a part), tot i que és habitual que poesia i filosofia avancin de costat, tot porta a preguntar-se: ¿quin altre escriptor català contemporani podria esdevenir interlocutor d'Heràclit amb el mateix coneixement, modèstia, respecte i risc intel·lectual amb què ho fa Josep Palau i Fabre?*